

KRIGSMANSKASSAN 8

Breda gatan 4 A-C

DJURGÅRDEN

STADSHOLMEN

- 1** BOSTADSHUSET
- 2** UTHUS

FOLKLIVET PÅ BREDA GATAN OMKRING
SEKELSKIFTET 1900. BREDA GATAN 4 SYNS
BAKOM DE TVÅ FLICKORNA. SSMF003355S.

Krigsmanskassan 8 är ett bostadshus i två våningar från 1969. Byggnaden är till det yttre en rekonstruktion av ett äldre hus och ett exempel på 1960- och 1970-talens renoveringsinsatser där man ibland med rena återuppbyggnader försökte bibehålla den unika stadsbilden, trots omfattande åtgärder. Av det tidigare huset återstår endast fönsterluckorna.

Av det tidigare huset återstår endast fönsterluckorna.

Ursprungligen bestod fastigheten av ett bostadshus uppfört 1782 i två våningar med panelade fasader. Huset var en sammansättning av flera mindre enrumshus, det äldsta återfinns på en stadsplan från 1736. Sannolikt var bostadsförhållandena mycket enkla och rum uthyrdes till bland annat timmermansänkor och arbetare. Under delar av 1800-talet uthyrdes rum till sommargäster. Här hyrde bland

annat skådespelerskan Anna Thorell rum fram till 1910-talet.

Fastigheten Krigsmanskassan 8 är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Djurgårdsstaden har en marin bakgrund. Under

GÅRDSMILJÖN ÅR 1946. FOTO O. HALLDIN.

1600-talet låg Båtsmansvarvet (senare Galärvarvet) på Djurgården, och Amiralitetet disponerade marken där Djurgårdsstaden nu ligger. År 1668 anlades här en vårdinrättning för "förlammat och wanfört sjöfolk" som 1675 kompletterades med en kyrkogård. Inrättningens bebyggelse, som var den första antydning till den nuvarande Djurgårdsstaden, bestod av fjorton små stugor som timrats på Åland. Flottan flyttade redan 1680 till Karlskrona och tog då med sina sjuka.

År 1724 anlades ett nytt skeppsvarv på flottans mark. Området delades 1735 upp i gator och kvarter efter en plan som stadsingenjören Petrus Tillaeus hade upprättat. Enligt planens intentioner uppfördes en rad timrade stugor av timmerarbetarna vid varvet. Planen med smala gator som följer den kuperade

topografin är väl bibehållen och stugorna utgör ännu stommen i många av dagens hus.

Djurgårdsvarvet, som tog över varvsverksamheten 1768, hade en storhetstid under 1700-talets senare del med Fredrik Henric af Chapman som skeppsbyggare. Under den tiden byggdes flera stenhus för varvets räkning. 1769 erbjöds varvsarbetarna också att friköpa sina tomter vilket ledde till att många hus byggdes på eller slogs samman till större enheter. Sedan Stockholms stad tagit över området vid Djurgårdsvarvets nedläggning på 1860-talet blev bebyggelsens marina anknytning svagare. Byggnaderna gjordes om till flerbostadshus eller vårdshus och den sociala homogenitet som dittills kännetecknat området ändrades.

På 1920-talet hotades husen av rivning, men när

BREDA GATAN 4 MED PORT TILL GÅRDEN. FOTO J. MALMBERG.

statliga Byggnadsstyrelsen tog hand om förvaltningen av området 1954 beslutade man om ett bevarande. Husen var dock i dåligt skick och behövde renoveras. Moderniseringen och upprustningen var ofta genomgripande och rena återuppbyggnader förekom. Stora delar av området kom 1985 i stadens och Stadsholmens ägo.

Djurgårdsstaden är Stockholms äldsta samlade stadsbebyggelse efter Gamla stan. Till skillnad från andra områden i staden dominerar trähusen. En- och tvåvåningshusen representerar både tillkomsten på 1700-talet och utvecklingen under 1800-talet med på- och tillbyggnader i tidens panelarkitektur. Det bibehållna gatunätet och planken som avgränsar de små grönskande gårdarna ger en tydlig karaktär av förindustriellt arbetarsamhälle. Intrycket förstärks genom ålderdomlig gatubeläggning och belysning.

HISTORIK

Tomten bebyggs

Enligt Tilleaus karta från 1736 var Krigsmanskassan 8 bebyggd med en stuga på tomtens nordvästra hörn. Tomten tillhörde då skeppstimmermannen Johan Thunberg. Troligtvis uppfördes fler stugor på tomten och 1782 byggdes ett tvåvåningshus med panelade fasader inom vilket de äldre husen ingick.

1800-talets hyresgäster och ägare

I mantalslängder från 1800-talet beskrivs fattiga förhållanden bland hyresgästerna i huset. År 1835 ägdes tomten av varvstimmermannen Henrik Petter Lindros. Han bodde inte själv i huset men hyrde ut till fyra timmermansänkor och en piga. Pigan beskrevs vara ålderstigen, ”sjuklig och orkeslös” och med en inneboende brädgårdsarbetare. Den ena

GÅRDSMILJÖ MED BOSTADSHUSET I VINKEL SAMT UTHUS TILL HÖGER I BILD. FOTO J. MALMBERG.

timmermansänkan var i ganska fattigt tillstånd och bodde utan hyra. Övriga hade en till tre inneboende, några dessutom med egna barn.

År 1860 ägdes fastigheten av kvartersman Lars Larsson. I huset hyrde han ut sju lägenheter, som mest bodde tio personer i en lägenhet.

Under 1870-1890- talet ägde Carl Johan Andersson egendomen. Huset var fyllt med hyresgäster såsom arbetsskarlar, sjömän och timmermansänkor. En av hyresgästerna var roddargumman och änkan Erika Augusta Eriksson.

I början av 1900-talet ägdes gården ägdes av änkefru Andersson som var Djurgårdens kloka gumma samt en doktor för Djurgårdsstaden.

År 1984 förvärvades fastigheten av staden.

Roddargumman Eriksson

Den 7 augusti 1910 genomfördes en intervju med E. A. Eriksson i Svenska Dagbladet som gavs titeln ”Den sista roddargumman. En idyll i Djurgårds-

staden”. Om området berättar hon: *”Här bo mest gamla människor. De ha nött samma kullerstenar med det gröna gräset emellan i femtio, sextio år. Och många av dem slita nu på det sista paret skor. De yngre som finnes äro mest släkt med de gamla. Det äger ingen inflyttning rum till Djurgårdsstaden. De främlingar som finnas äro därför mest sådana som hyra möblerade rum, musikanter, berglärkor och artister av alla möjliga nationer.”*

Djurgårdsstaden som sommaridyll

Under stora delar av 1800-talet tjänade Djurgårdsstaden som sommaridyll åt de Stockholmare som hade råd att unna sig den lyxen. Det var först på 1870-talet som skärgården med Vaxholm upptäcktes, men för de som ansåg att färden dit var för lång var Djurgårdsstaden en alternativ skärgårdsidyll. Framförallt Breda gatan med återvändsgränder var ett populärt tillhåll för sommargästerna, en tillflykt från den stora staden, och välbehövligena pengar för de bofasta.

ÄLDRE FÖNSTERLUCKOR
SOM SPARADES NÄR DET
TIDIGARE HUSET REVS PÅ
TOMTEN.
FOTO J. MALMBERG.

En av de tillresta sommargästerna var skådespelerskan Anna Torell som in på 1910-talet tillbringade varje sommar i en kallkammare i huset Breda Gatan 4, vid hörnet av Sjömansgränd.

Upprustning och renovering

År 1969 genomfördes en genomgripande renovering av den dåvarande fastighetsägaren. Byggnaden revs och återuppbyggdes på grund av dålig kondition. Invändigt revs den äldre inredningen med eldstäder och en ny planlösning skapades med nya kök och wc enligt modern standard. På gården uppfördes ett uthus samt plank med port.

BYGGNADSBESKRIVNING

Bostadshuset är ett vinkelbyggt trähus vid Breda gatan och Sjömansgränd. Mot söder finns ett vitmålat plank med brunmålad parport av liggande bräder. Gården har gatsten, en rabatt med kantsten och en hög björk. Längs den sydvästra tomtlinjen finns ett

vitmålat och panelat uthus med tegeltak och svartmålad bräddörrar till förråd. Några av dörrarna är äldre med smidda bandgångjärn.

Bostadshuset

Byggnaden är uppförd i två våningar med svartmålad sockel och vita panelade fasader. Mot Sjömansgränd är fasaden rödmålad. Taket är ett brutet tegeltak.

Fönstren är av varierande karaktär, största delen är kvadratiska med en mittpost och två spröjsade bågar som omges av släta foder. Bottenvåningen har fönsterluckor mot Breda gatan och Sjömansgränd, mot Sjömansgränd är de äldre.

Från gården nås husets lägenheter via enkeldörrar av trä med spröjsade fönster. Till förråd finns panelade dörrar. Fönster och dörrar är grönmålade. Den övre våningens lägenhet nås via en utanpåliggande trärappa från gården med krysslåda räcken.

Invändigt präglas huset av sentida ytskikt.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.